

samo životari ter je omejen na majhen krog čitateljev in nima nobenega znatnejšega vpliva. Toliko se govori o slovanstvu, toda niti ena slovanska revija se ne more obdržati. Samo „Świat Słowiański“ dela izjemo. Izhaja že šesto leto v primeroma velikem obsegu ter ima precejšen vpliv.

Napaka drugih slovanskih časopisov in revij ter slovanskega gibanja sploh je bila, da je bilo breznačelno in brezprogramatično. Govorilo se je o slovanski vzajemnosti in o zblizanju Slovanov, ni se pa nikdar razpravljalo načelno, v čem ima to zblizanje in ta vzajemnost obstajati in kako se ima doseči. Raditega se tudi mnogo desetletji nismo pomaknili niti za korak naprej. Iz breznačelnosti in brezprogramnosti vsega gibanja je izšla med drugimi znana fraza, da je treba iz slovanskih vprašanj sploh izključiti vsako politiko. Tako so pričeli igrati igro ptiča noja, ki vtakne glavo v pesek, kadar vidi prihajati lovca, ter misli, da se bo tako skril.

„Świat Słowiański“ se ni vstrašil nobenega vprašanja, ki se je porojalo tekom časa. Vsako je vzel v pretres, vsako je obravnaval mirno, resno in stvarno. Tekom let je tako ustvarjal slovanski program, ki je edino mogoč in edino izvedljiv, ki je pa tudi edini kar jih imamo. Resnično namreč nimamo nobenega drugega slovanskega programa, kakor onega, ki ga je izdelal „Świat Słowiański“. Prva njegova zasluga je bila, da se je pojavilo takozvano „Novoslovanstvo“. Pristaši starega breznačelnega slovanofilstva so izprevideli, da ne morejo pod staro tvrdko ničesar več doseči, ter so si dali novo ime in privzeli nekaj novih fraz. „Novoslovanstvo“ ni slovanstvo krakovskega Świata, ono tudi ni novo, ampak se je samo nekoliko prenovilo, po bistvu je pa staro breznačelno slovanofilstvo. Važno je samo kot dokaz, da je staro slovanofilstvo popolnoma zbankrotovalo in da je pot odprta za novo programatično delovanje.

Slovencem, kakor vsem Slovanom sploh, ki se zanimajo za širše slovanske pojave, moramo pa priporočati, da si naroče in čitajo pridno „Świat Słowiański“. On jim naj bo vodnik v slovanskih vprašanjih, njegov program pa podlaga skupnega delovanja. Cena je silno nizka, ter stane na leto s pošto vred samo K 10.—.

Prąd: Miesięcznik społeczny i literacko-naukowy. Gospod Adam Lach Szymański, ki je bival dalje časa med Slovenci in potem napisal lepo knjižico o Slovencih, izdaja sedaj v Varšavi mesečnik „Prąd“ (Smer), ki je glasilo katoliške poljske mladine. Pisan je v krščansko-socialnem duhu in urejevan jako skrbno. Szymański stoji v Varšavi v središču mladega krščansko-socialnega gibanja. Slovencem, ki se zanimajo za Poljake, ta list priporočamo. Stane na leto Ro. 4.—, v Avstriji K 10.—, in se naroča v Varšavi, ulica Warecka št. 11.

Gryf: Miesięcznik dla spraw kaszubskich. — Na skrajnem slovanskem severo-zahodu, v nemških deželah „Zahodno-Prusko“ in „Pomorsko“, prebiva majhen slovanski narod, ki ima jako podobno usodo s Slovenci. Imenujejo se „Kašubi“. Vseh skupaj je do 400.000, so jako revni, ker je njihova zemlja malo rodovitna in pečena. To so ostanki nekdanj mogočnega slovanskega naroda, ki je segal nekoč čez Odro in Labo in Vezero, tja do Šlesvig-Holštajna in notri do Frankovskih lesov, potem so ga pa Nemci iztrebili. Kašubi

so najbližji sosedi Poljakom, ter se sedaj poslužujejo poljskega književnega jezika, ker jih je samih premalo, da bi razvili svoje slovstvo. To je skromen, pošten in marljiv narod, ki se trdo drži starih navad in se sedaj hrabro bori skupno s Poljaki za svoj obstanek. Njihovo glasilo „Gazeta Grudziąska“, ki izhaja v mestu Grudziąsk (Graudenz), ima 79.000 plačanih naročnikov, kar je med vsemi Slovani brez primere. Zgoraj navedeni mesečnik „Gryf“, katerega urejuje dr. Majkowski, je pa posvečen znanstvenemu preiskavanju kulturnega in gospodarskega položaja kašubskega ljudstva, poroča o njihovi govorici, narodnih navadah, življenju, narodnem slovstvu itd. „Gryf“ izhaja enkrat na mesec in stane na leto M 6'60, izhaja v središču Kašubov, v mestu Kóscierzyna, po nemško Berent, Zahodno-Prusko.

09950

Rusinska.

V severovzhodnem delu Ogrske živi mnogo Rusinov, ki imajo dva škofa, namreč v Munkačevu in v Praševu. V Ungvaru izhaja njihovo glasilo tednik „Nauka“, ki je pisano v cerkveno-unijatskem duhu, je nekoliko antisemitično, narodno pa skoraj popolnoma brez barve, politično in socialno pa starokopitno. Za novo leto smo prejeli koledar tega lista, ki izgleda še dosti čedno in ima poleg navadne koledarske vsebine 112 strani cerkvenega teksta in 134 strani raznovrstnega berila. Med članki se nahajajo: „O socializmu“, „Daniel in njegovi trije tovariši“, „O katoliških farnih društvih“, „Življenje sv. Antonija in Teodozija, pečerskih menihov“, „Nekaj o Kocuri in o bačvanskih Rusinih“, „Srbi in Bolgari“, življenje rusinskega rodoljuba duhovnika Kostantina Baloha, poleg tega mnogo pesmic, anekdot in člankov poljudno-znanstvene vsebine. Ogrski Rusini so najbolj zapuščen in najbolj zatiran narod na Ogrskem, ki se najhitreje madžarizuje. Svetne inteligence nimajo, duhovščina je večinoma madžaronsko-vladna, v kolikor pa hoče delati za narodnost, smatra za edini narodov blagor svoj vzhodno-cerkveni obred. Narod, ki šteje nad pol milijona prebivalcev, je, ako izvzamemo majhne drobtinice, kakor gori navedeno, popolnoma brez slovstva. Njegova edina izobraževalnica je židovska krčma.

Dr. L. L.

09950

Slovinska.

Kdo pa so Slovinci? Beseda seveda ni nič drugega, kot nekoliko drugačna izgovorjava za „Slovenci“. Naš narod se imenuje slovenski ne samo od najnovjših časov, ampak ta pridevek najdemo že v začetkih slovenskega slovstva pri nekaterih protestantskih pisateljih. Dalje se narod, kateremu mi pravimo Slovaki, sam sebe imenuje Slovenci in svoj jezik slovenski. Imamo pa še tretje Slovence ali, kakor si pravijo, „Slovince“, in sicer na skrajnji severozahodni točki slovanskega sveta, gori pri Severnem morju, v pruski provinci Pommern. To so ostanki davnih pomorskih Slovanov. Njihovi najbližji slovanski sosedje so takozvani Kabatki in Karvotki, ki se že prištevajo h Kašubom. Vseh Kašubov skupaj je kakšnih 360.000 duš,

a njihovo število se vedno manjša pod vplivom germanizacije. Kašubi se sedaj štejejo za poljsko pleme, v resnici so pa tudi oni ostanki davnih pomorskih Slovanov. Sedaj so se našli učenjaki, ki so preiskali jezik tega najbolj pozabljenega slovanskega naroda, ki bo v kratkem času izumrl. Že sedaj je močno pomešan z nemškim jezikom, tako da se je čist ohranil pravzaprav samo še na grobnih spomenikih.

Dr. Friedrich Lorentz je napisal: **Slovinzische Grammatik**, Petersburg 1903 (str. XX + 392); *Slovinzische Texte* 1905 (VI + 150); *Slovinzisches Wörterbuch* 1908 (I. Teil A—O, str. IV + 740). Prvo delo o Slovincih je priobčil isti pisatelj že leta 1885. v Poznanju pod naslovom: *Volkssagen, Aberglauben, Gebräuche und Märchen aus dem östlichen Hinterpommern*, v Jagičevem arhivu, l. 17., 18., zlasti 20., je pa priobčil mnogo kašubskih tekstov in napisal razpravo: *Zur älteren kaschubischen Literatur*. (Arhiv, letn. XX., 556—577). Prvi pa, ki je svetu odkril Slovince, je bil prvi kašubski pisatelj in narodni preporoditelj dr. Florijan Cenova, ki je napisal slovnico: *Zarés do gramatiki kašébsko-slovinškié mövé*, Poznanj 1879. O Slovincih in Kašubih so pisali nadalje J. Hanuš v razpravah krakovske akademije, G. Bronisch, St. Ramut, ki je izdal znani: *Slovar kašubskega jezika*, J. A. Mikola, T. Florinskij, dr. Nadmorski (J. L. Kozlovski), F. Tetzner, J. Rost in drugi; najvažnejše študije na tem polju so pa dela krakovskega vseučiliškega profesorja dr. Kazimira Nitscheja, ki preiskuje zlasti razmerje slovinsko-kašubskega jezika do poljskega,

Dr. L. L.

08650

Nemška.

Martin Živkovič, k. u. k. Major: **Die Slawen ein Urvolk Europas**. Kremsier 1910. — „Dom in Svet“ je prinesel pred leti oceno spisa istega pisatelja: „Wann wurde Europa von den Slawen besiedelt?“ To delo je pisatelj razširil, izpopolnil in predstavil v bolj določeni obliki ter izdal v gori navedeni knjigi. Delo je za nas zanimivo predvsem, ker je je napisal častnik. Pisatelj je značaj se kaže že v slogu. On ne govori mirno v dolgovernih perijodah in lepo odmerjenih stavkih, ampak kar zarožlja in pribije. Ljubi krepke izraze in resolutne sodbe. Težavnega vprašanja se je lotil naš pisatelj, spustil se je na polje, na katerem je podleglo že mnogo boljših in slabših jezikoslovcev in zgodovinarjev. To vprašanje je postalo za učenjake, kakor ona levova jama v bajki: Vse stopinje peljejo noter, a nobena vun. V najnovšem času je zavladal v tej stvari tak strah med merodajnimi krogi, da si niti hipotetične sodbe ne upa nihče več izreči. Za gospoda

Živkoviča pa ni nobenega strahu in nobenega dvoma. Resolutno pove svoje prepričanje, da so Slovani prvotni narod v Evropi, ne samo v vzhodni, kar se ne da oporekati, ampak tudi v srednji in v zahodni. Preseljevanja narodov ni bilo nikdar, ampak Slovani so prebivali že od nekdanj na svojih sedanjih prebivaliških in še veliko dalje na zahodu. To svojo trditve izkuša pisatelj tudi dokazati. Njegovi dokazi so skoraj izključno etimološke vrste. Iz raznih krajevnih in zgodovinsko ohranjenih osebnih imen hoče dokazati, da so skoraj po vsej Evropi, že pred drugimi narodi, prebivali Slovani. To dokazovanje stoji pa na slabih nogah. Iz enakozvečenih besed sklepa na skupni izvir. Po tem načinu bi bilo lahko dokazati, da so v Meki in Medini prvotno prebivali Slovani. Navedem samo en zgled njegovega dokazovanja: Poglavarji pozameznih plemen so se imenovali pri starih Slovanih „župan“, „car“ ali „paša“. Poslednja beseda ni turška, ampak pristno slovanska, je popolnoma iste korenine kot slovanska „paša“ (prim. otroško pesemco: Mlečna kaša, mati naša, in otročja sladka paša), ter je pomenila pri Slovanih prvotno človeka, ki skrbi čredi za pašo, ki deli pašnike med člane svoje zadruga ali tudi človeka, ki pase ali vlada druge (prim. grško: ποιμήν λαῶν). S to besedo v zvezi so imena „Baski“ na Pirenejih, „Baškiri“ pod Uralom, „Passaier“ na Tirolskem. Po vseh teh deželah so torej prebivali nekdanji predniki našega naroda, Španski Baski in azijski Baškiri so pa potomci starih Slovencev. Od besede „pasti“, ki je ravno istega debela kakor beseda „paziti“, prihaja tudi nemška beseda „Pass“, od te pa ime mesta Passau, ki je torej bilo ustanovljeno od Slovencev. Od te besede „pasti“ prihaja tudi turška beseda „pazar“, n. pr. Novi Pazar, pravzaprav „novi pašnik“, in turški naslov „paša“, pravzaprav „pastir“. Tudi beseda „Bastei“ prihaja od slovenske besede „pasti“ in kjer se nahaja kakšna „Bastei“, so morali prebivati nekdanji Slovani. S takimi dokazi se da seveda lahko dokazati, da so prebivali nekoč Slovenci po vsem svetu, in morda bi jih bilo mogoče odkriti celo na luni.

Vendar se mi knjiga ne zdi brez vrednosti vkljub etimološkim slabostim pisatelja. Mnogokrat pove kakšno zdravo misel in obrne pozornost na marsikaj, kar so premalo uvaževali jezikoslovni učenjaki. Nekoč so hoteli zlasti nekateri slovanski pisatelji povsod in v vseh vekih videti slovanske prastarine. Zdaj so se pa, zdi se mi, preveč obrnili v nasprotni ekstrem. Tako številni in široko razprostranjen narod, kakor so bili davni Slovani, ni mogel iti preko zgodovine, ne da bi ostavil v njej sledov. Morda bo znanost prisiljena, polagoma kreniti zopet nekoliko na levo, in morda se nam tudi mnoge trditve gospoda Živkoviča ne bodo zdele tako slabe, kakor so slabi njegovi etimološki dokazi.

Dr. L. L.

